

УДК 378.04.016-057.21:34(477)

DOI <https://doi.org/10.33989/2519-8254.2019.6.205787>

ORCID 0000-0002-6271-2148

ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОЇ ОСВІТИ ФАХІВЦІВ ІНЖЕНЕРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ВІТЧИЗНЯНОМУ ДИСКУРСІ ПРОБЛЕМИ

Вікторія Прилико

У статті на засадах історико-педагогічних наукових підходів (феноменологічного, культурологічного, цивілізаційного, ретроспективного) проаналізовано шляхи розвитку феномену «правова освіта» від найдавніших часів до наших днів; з'ясовано, що основами формування правової культури широких верств населення у вітчизняному освітньому просторі традиційно вважають філософсько-публіцистичні трактати періоду Київської Князівської держави; документи українського національного відродження XVI-XVII ст., коли в перших вітчизняних академіях розпочали викладання основ цивільного та публічного права; подальше становлення цього напрямку продовжувалася в рамках університетської освіти на юридичних факультетах в імперський період існування вітчизняної науки (до 1917 р.). У період імперії (Російської та Австро-Угорської) питання правової освіти переважно тлумачилися або в контексті підготовки юристів, або з позиції правозахисту у працях вітчизняних прогресивних діячів науки та культури. В УН питання правової освіти практично не порушувалися.

Охарактеризовано низку фактів стосовно ідеологізації правової освіти в радянський період (підпорядкованість інтересам влади, «політична діяльність», нехтування прав особи, недостатня галузева спрямованість, переважання демагогічних положень тощо). У цей період розвиток правової освіти зазнав істотного гальмування з причин суспільно-політичного та загальноісторичного характеру.

Проведено висновок стосовно того, що в період нового українського відродження (90-ті роки XX ст. – по нинішній час) з'явилося тлумачення правової освіти як системи у єдності загальноправового, юридично-правового та фахового правового компонентів, що уможливило дослідження, зокрема, моделей педагогічних умов формування правової компетентності майбутніх інженерів.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутні інженери, правова освіта, правова культура, історико-педагогічний аспект, нормативні правові документи.

Постановка проблеми. Становлення української державності, інтеграція в європейське і світове співтовариство, побудова громадянського суспільства та правової держави зумовлюють постійну увагу до різнопланових аспектів правової культури громадян.

Власне поняття правової культури тлумачиться нині по-різному: провідні дослідники проблеми стверджують, що правова культура є основою відтворення в суспільстві правового досвіду, розвитку інтелектуального та духовного потенціалу народу, тією системою духовних і матеріальних цінностей у сфері функціонування права, яка охоплює всю сукупність найважливіших ціннісних компонентів правової реальності в її розвитку; що за своїм змістом це поняття включає: право, правосвідомість, правотворчість, правовідносини та правозастосування; вважають, що правову культуру можна представити як певну смислову єдність, яка складається з правових концепцій, джерел права, правової методології і правової аргументації, легітимації права, а в більш широкому аспекті – із

загальних правових цінностей і загального праворозуміння, що в понятті «правова культура» порівняно із поняттям «правова система» акцент зміщується з інституційних на ціннісні аспекти, що така культура першочергово є моментом цінностей та ідеалів; вчені переконані, що правову культуру громадян демократичного суспільства можна визначити як ціннісно-нормативну систему, орієнтовану на ідеали гуманізму й демократії, яка схвалюється більшістю населення в суспільстві або основними соціальними групами, що така культура містить базові демократичні переконання, установки, орієнтації, символи, спрямовані на політико-правову систему, охоплює як правові ідеї і цінності, так і чинні норми правової практики. Зазначені підходи до розуміння сутності правової культури можна узагальнити так: в основі загальної культури кожного громадянина лежать високий рівень правової свідомості й відповідної культури, загальнолюдські цінності та соціальна відповідальність за свої вчинки, що, без сумніву, є гостро актуальним та важливим у сучасних умовах розвитку громадянського суспільства в Україні.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідженнями проблем правової культури займаються такі вчені, як С. Алексєєв, Є. Аграновська, І. Воронова, О. Петришин, М. Панов, Ю. Годика та ін. Проблеми формування правової культури різних категорій населення та фахівців різних спеціальностей присвячені праці Л. Герасіна, В. Головченко, О. Данильяна, Г. Дехтяр, О. Дзьобаня, Г. Клімова, С. Максимова, Н. Поліщук, М. Требіна та ін. Проте, оскільки одним із провідних наукових підходів у світовій і вітчизняній системі професійної освіти вважають компетентнісний підхід, своєї конкретизації вимагає питання з'ясування місця і ролі правової компетентності фахівців у структурі їхньої правової культури, що й буде метою цієї розвідки.

Вітчизняна система правової освіти будується на значному теоретико-практичному доробку зарубіжної та вітчизняної правничої школи, аналізу якої присвячено праці таких науковців, як Б. Андрусишин (Андрусишин, 2007), В. Бондарук (Бондарук, 2013), А. Гуз (Гуз, 2009), В. Кахнич (Кахнич, 2010; Кахнич, 2012), О. Костенко (Костенко, 2013), І. Кучинська (Кучинська, 2012), А. Стаканков (Стаканков, 2004). Звернення до вказаних вище наукових розвідок дозволяє відтворити ключові віхи в становленні вітчизняної правової освіти, які спробуємо коротко визначити.

Підмурком формування правової культури у вітчизняному освітньому просторі традиційно вважають філософсько-публіцистичні, духовні трактати доби Київської князівської держави («Руська правда» Ярослава Мудрого, «Слово про Закон та Благодать» митрополита Іларіона, «Повчання Володимира Мономаха своїм дітям», «Слово о полку Ігоревім» тощо), у яких сформульовано засадничі ідеї правового існування Київської Русі у політико-економічному, соціокультурному та духовному вимірах (Висоцька, 2017).

Вітчизняна правова освіта починає формуватись у часи українського національного відродження (XVI–XVII ст.), свідченням чого слугує теоретико-практичний спадок перших вітчизняних академій, що існували в Україні ще в XVII ст. Створені за прикладом європейських, Острозька (з 1576 р.), Замойська (з 1594 р.) та Києво-Могилянська (з 1658 р.) академії передбачали навчання своїх вихованців на вищих курсах (*classes superiores*) основам цивільного та публічного права. Зокрема, у Замойській академії існували правові кафедри (загального та польського права), а в академічному статуті говорилося, що «наука права не тільки описує права різних верств населення, їх привілеї, порядок отримання нагород, покарання для злочинців та штрафи, але й врегулювання загальних суспільних відносин, відстоювання своїх прав усіма можливими правовими способами» (Бондарук, 2013, с. 48). Свідченням високого рівня викладання правових дисциплін (римського права, питання родинного і спадкового права та ін.) у перших вітчизняних академіях, на думку В. Бондарука, було те, що їхні випускники могли продовжити своє професійне становлення як майбутні юристи (судді та адвокати) (Бондарук, 2013, с. 50).

Подальший розвиток вітчизняної правової освіти також здійснювався в межах освіти університетської, зокрема на юридичних факультетах. Повністю поділяємо точку зору А. Гуза про те, що формування та розвиток галузевої правової освіти стали можливими лише за умов формування підвалин громадянського, правового суспільства. Тому в імперський період існування вітчизняної освіти (до 1917 р.) питання правової освіти (як правознавства) порушувалися лише у висловлюваннях вітчизняних прогресивних діячів науки та культури (Г. Ващенко, Б. Грінченко, Ю. Дзерович, М. Драгоманов, О. Духнович, Г. Квітка-Основ'яненко, М. Корф, М. Коцюбинський, П. Куліш, Ф. Огієнко, С. Русова, Г. Сковорода, Л. Українка, К. Ушинський, І. Франко, Я. Чепіга, Т. Шевченко, П. Юркевич та ін.). На межі XIX–XX ст. проблема правового виховання розглядалася в прямому зв'язку з «розвитком почуття законності» та пов'язувалася з моральним або громадянським вихованням (А. Стаканков).

У період становлення Української Народної Республіки (1917–1919 рр.) питання правової освіти практично не порушувалися, оскільки перед системою освіти стояла значна кількість питань передусім організаційного характеру, тому лише з часу «повної революційної перемоги» (у 1919 р.) розпочалося будівництво єдиної системи освіти зі своєю організаційною структурою тотального підпорядкування, своїми цілями та завданнями. Останні повністю визначалися ідеологічними та політико-економічними пріоритетами радянської влади. На це вказує і Л. Рябовол, коли наголошує на особливих складностях цього періоду в правовій площині: «У творенні та застосуванні права принципу законності протиставлялася політична доцільність, права особи нехтувалися» (Рябовол, 2015, с. 74). «Політична доцільність» та практична значущість освіти для соціалістичного будівництва ставали визначальними детермінантами змісту освіти.

Першим документом, яким позначено прояв інтересу радянської влади до правової освіти, вважають постанову ЦВК СРСР (№ 2) та РНК СРСР (№ 389) «Про заходи щодо розгортання і поліпшення правової освіти» (від 05.03.1935 р.) (О заходах по звертыванию и улучшению правового образования, 1935). У цьому документі йшлося про підготовку кадрів для органів суду, прокуратури, слідства, держарбітражу, правових працівників відомств та госпрганів. Для організації додаткового навчання пропонувалося відкрити спеціальні курси (Правова Академія при ЦВК СРСР та вищі академічні) із дво- та однорічним термінами навчання, оптимізувати роботу діючих правових інститутів (інститути радянського права було перейменовано на правові інститути, а з 1936 р. – на юридичні), відкрити спеціальні підготовчі курси для вступу у вищі навчальні заклади по національних округах тощо. Звернення до тексту документа переконує в початку системної роботи щодо правової освіти передусім державних чиновників різного рангу.

Сучасні вчені стверджують, що Конституції СРСР 1936 р. (ухвалено на VIII з'їзді народних депутатів СРСР) та УРСР 1937 р. (ухвалено на XIV з'їзді Рад УРСР) містили демократичні, однак переважно демагогічні положення. У них декларувалися деякі громадянські права і свободи (свобода друку, зборів, недоторканність особистості, житла, переписки, відкритість судових засідань, право на захист обвинувачених), проте в житті, як свідчить історія, вони не втілювалися (Рябовол, 2015, с. 75). Ухвалення цих документів, що визначають існування держави, потребувало їхнього вивчення в загальноосвітніх навчальних закладах, тому вже 01.02.1937 р. головам Совнаркомів Союзних республік було направлено телефонограму голови Совнаркому СРСР (В. Молотова) «Про вивчення Конституції СРСР у школах». У цьому листі було запропоновано «1. Організувати протягом періоду навчального 1936–1937 навчального року, що залишився, докладне ознайомлення з новою Конституцією Союзу РСР учнів 7, 8, 9 і 10-го класів середньої школи. 2. З 1937–1938 навчального року ввести викладання Конституції Союзу РСР в якості самостійного предмету в 7-му класі середньої школи» (Требін, с. 97).

Відзначаючи значущість (сталінської) Конституції («Конституція соціалізму, першої фази комунізму») для всього радянського народу в умовах загострення міжнародної ситуації («хрестовий похід проти нашої держави»), наголошувалося, що кожен громадянин повинен знати, які права вже здобуті країною соціалізму, а також які обов'язки висуває держава для кожного члена суспільства задля «охорони здобутих перемог та в боротьбі за комуністичне майбутнє» (Требін, с. 97). У листі йшлося про необхідність супроводжувати розповідь про Конституцію прикладами про перемоги, пояснюючи вплив більшовицької партії.

Лише в післявоєнний час питання правової освіти знову було актуалізовано, проте знову ж в юридичному аспекті. Йдеться про Постанову ЦК ВКП(б) «Про розширення і поліпшення юридичної освіти в країні» (1946 р.), відповідно до якої було видано наказ міністра вищої освіти СРСР «Про заходи щодо реалізації постанови ЦК ВКП(б) «Про розширення і поліпшення юридичної освіти в країні» (1946 р.). У наказі відзначався незадовільний стан юридичної освіти, недостатність фахівців, запущеність наукової роботи в галузі юриспруденції та відсутність спеціальної науково-методичної літератури. Цим же наказом було запропоновано здійснити низку відповідних заходів: збільшення прийому студентів на юридичні спеціальності; збільшення навчальних приміщень цих університетів; розробити єдиний навчальний план для підготовки юристів «широкого профілю». У цьому документі розв'язувалися не лише організаційні питання, спеціально наголошувалося на необхідності «поліпшення ідейно-політичного та наукового змісту» навчальних програм. Відповідно до теми нашого дослідження, привертає увагу пункт 10 згаданого вище наказу: «10. Зобов'язати Головне Управління державних університетів (т. Фігуровського), Відділ педагогічних вищих навчальних закладів (т. Шимбірева) ввести з 1947–1948 навчального року на історичних, філософських, економічних факультетах університетів, педагогічних і учительських інститутів, що готують викладачів для середньої школи, курс «Основи Радянської держави і права», включивши в нього вивчення Конституції РСР». Отже, саме цей документ можемо вважати першим, що визнає значення правової освіти для підготовки вчителів, а отже і таким, що є вихідним для поступового впровадження правової освіти до змісту шкільної освіти.

У повоєнні часи партійним керівництвом було ухвалено низку постанов, якими наголошувалося на необхідності посилення формування «пролетарсько-класового підходу до оцінки суспільних явищ» (Л. Пироженко), що неминуче відбилося на зміцненні ідеологічного впливу на зміст правової освіти.

Аналіз історико-педагогічних джерел переконливо доводить, що розвиток правової освіти зазнав гальмування через об'єктивні обставини суспільно-політичного та загальноісторичного характеру (встановлення тоталітарного режиму, політичні репресії та Друга світова війна, її наслідки). тлумачення правової освіти як системи, що містить підсистеми: загальноправову (перша підсистема), юридичну спеціально-правову (друга підсистема), фахову правову (третья підсистема).

Перша і третя підсистеми містять: допрофесійну загальноправову освіту в межах вивчення навчальних предметів у загальноосвітніх навчальних закладах; середню професійну загальноправову освіту для вивчення навчальних дисциплін у професійних навчальних закладах (ліцеї, гімназії, технікуми тощо); вищу професійну загальноправову освіту у юридичних ВНЗ; післядипломну освіту в межах підвищення кваліфікації. Відповідно до чинного законодавства, вітчизняна система правової освіти є сукупністю навчальних і навчально-виховних закладів, які, згідно закону, здійснюють *непрофесійну* правову (здійснюється в загальноосвітніх і вищих неюридичних навчальних закладах) та *професійну* юридичну освіту (здійснюється в профільних навчальних установах).

Непрофесійна (загальноправова) правова освіта відповідно до структури освіти України може бути представленою так: дошкільна загальноправова освіта; загальноосвітня шкільна загальноправова освіта; позашкільна загальноправова освіта; загальноправова освіта в професійно-технічних навчальних закладах; загальноправова освіта у вищих навчальних закладах; загальноправова освіта в закладах підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів (післядипломна освіта); загальноправова самоосвіта громадян. У рамках саме цієї підсистеми правової освіти відбувається формування правової культури і відповідної компетентності фахівців неюридичних спеціальностей

Висновки. Теоретичні узагальнення практичного досвіду формування правової освіти відбувалося на тлі загальних процесів розвитку вітчизняної освіти, тому їхній аналіз, конкретизація та виділення основних тенденцій можливі лише з огляду на освітній дискурс певного часового проміжку, тобто періодизації проблеми дослідження. Отже, звернення до державної законодавчої бази, освітніх документів та публікацій вітчизняних науковців дозволило сформулювати універсальне визначення поняття: правова освіта – це складний педагогічний феномен, який може бути потрактований як *діяльність органів влади, юстиції та освіти, спрямована на розробку й запровадження напрямів, програм, рекомендацій, механізмів інформаційного та методологічного характеру з приводу забезпечення правової освіченості населення; як комплекс заходів виховного, навчального та інформаційного характеру, спрямованих на створення належних умов для набуття населенням правових знань та навичок; як процес засвоєння правових знань, умінь та навичок із метою формування правової культури і компетентності особистості для реалізації правових поведінкових установок суспільства і завдань конкретної професійної сфери застосування права.*

ЛІТЕРАТУРА

- Андрусин, Б. І. (2007). Становлення та розвиток шкільної правової освіти в Україні. *Юридичний журнал*, 4. Взято з <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2635>.
- Бондарук, В. О. (2013). Правова освіта в Замоїській академії (1594–1784 рр.). *Часопис Київського університету права*, 3, 49–52.
- Гуз, А. М. (2009). Еволюція шкільної правової освіти України у другій половині ХІХ – ХХ ст. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*, 16, 33–39.
- Висоцька, Л. В. (2017). *Формування змісту правової освіти учнівської молоді в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ століття)*. (Дис. канд. пед. наук). Криворізький держ. пед. ун-т. Кривий Ріг.
- Кахнич, В. С. (2010). Розвиток правової науки та освіти на юридичному факультеті Львівського університету за часів Австрії та Австро-Угорщини. *Вісник Львівського університету*, 50, 66–71.
- Кахнич, В. С. (2012). *Становлення і розвиток правової освіти та науки на юридичному факультеті Львівського університету (ХVII–ХХ ст.): історико-правове дослідження*. (Автореф. дис. канд. юрид. наук). Львів.
- Костенко, О. (2013). Історія становлення та розвитку шкільної правової освіти в Україні. *Наукові записки з української історії*, 33, 215–218.
- Кучинська, І. О. (2012). *Розвиток ідей громадянського виховання у вітчизняній суспільно-педагогічній думці (друга половина ХІХ – 30-ті рр. ХХ ст.)* (Автореф. дис. д-ра пед.). Київ.
- О мероприятиях по развертыванию и улучшению правового образования*: Постановление ЦИК СССР (№ 2), СНК СССР (№389 от 05.03.1935 г.) Взято с <http://lawru.info/dok/1935/03/05/n1196245.htm>.

- О мероприятиях по реализации постановления ЦК ВКП(б) от 5 октября 1946 г. «О расширении и улучшении юридического образования в стране».* (1947). Приказ министра Высшего образования СССР (№ 614 от 5 ноября 1946 г.). *Советское государство и право*, 1, 73-75.
- Рябовол, Л. Т. (2015) *Система навчання правознавства учнів основної і старшої школи* (Дис. д-ра пед. наук). Київ.
- Стаканов, А. В. (2004). *Теорія і практика правового виховання в історії вітчизняної педагогічної думки другої половини XIX – початку XX століття.* (Автореф. дис. канд. пед. наук). Харків.
- Требін, М. П. *Філософія правової освіти у Україні: напрями і перспективи.* Взято з <http://eprints.kname.edu.ua/39012/1/33-38.pdf>.

REFERENCES

- Andrusyshyn, B. I. (2007). Stanovlennia ta rozvytok shkilnoi pravovoi osvity v Ukraini [Formation and development of school legal education in Ukraine]. *Yurydychnyi zhurnal [Legal journal]*, 4. Retrieved from <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2635>. [in Ukrainian].
- Bondaruk, V. O. (2013) Pravova osvita v Zamoiskii akademii (1594–1784 rr.) [Legal education at Zamoyskiy Academy (1594–1784)]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava [Journal of Kyiv University of Law]*, 3, 49-52 [in Ukrainian].
- Huz, A. M. (2009). Evoliutsiia shkilnoi pravovoi osvity Ukrainy u druhiy polovyni XIX – XX st. [The evolution of school legal education in Ukraine in the second half of the 19th - 20th centuries]. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho [Scientific notes of Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsyubynsky]*, 16, 33-39 [in Ukrainian].
- Vysotska, L. V. (2017). *Formuvannia zmistu pravovoi osvity uchnivskoi molodi v Ukraini (druha polovyna XX – pochatok XXI stolittia) [Formation of the content of legal education of student youth in Ukraine (second half of XX - beginning of XXI century)]*. (PhD diss.). Kryvorizkyi derzh. ped. un-t. Kryvyi Rih [in Ukrainian].
- Kakhnych, V. S. (2010). Rozvytok pravovoi nauky ta osvity na yurydychnomu fakulteti Lvivskoho universytetu za chasiv Avstrii ta Avstro-Uhorshchyny [Development of Law Science and Education at the Law Faculty of Lviv University in Austria and Austria-Hungary]. *Visnyk Lvivskoho universytetu [Bulletin of Lviv University]*, 50, 66-71 [in Ukrainian].
- Kakhanych, V. S. (2012). *Stanovlennia i rozvytok pravovoi osvity ta nauky na yurydychnomu fakulteti Lvivskoho universytetu (XVII-XX st.): istoryko-pravove doslidzhennia [Formation and development of legal education and science at the Law Faculty of Lviv University (XVII-XX centuries)]*. (Extended abstract of PhD diss.). Lviv [in Ukrainian].
- Kostenko, O. (2013). Istoriiia stanovlennia ta rozvytku shkilnoi pravovoi osvity v Ukraini [History of formation and development of school legal education in Ukraine]. *Naukovi zapysky z ukrainskoi istorii [Scientific notes on Ukrainian history]*, 33, 215-218 [in Ukrainian].
- Kuchynska, I. O. (2012) Rozvytok idei hromadianskoho vykhovannia u vitchyznianii suspilno-pedahohichnii dumtsi (druha polovyna XIX – 30-ti rr. XX st.) [Development of ideas of civic education in domestic social and pedagogical thought (the second half of the nineteenth to the 1930s)]. (Extended abstract of D diss.). Kyiv [in Ukrainian].
- О мероприятиях по развтываниии и улчшениии правового образования [Measures to develop and improve legal education]:* Postanovlenie Tcik SSSR (№ 2), SNK SSSR

- (№389 ot 05.03.1935 g.). Retrieved from <http://lawru.info/dok/1935/03/05/n1196245.htm> [in Russian].
- O meropriiatiiakh po realizatsii postanovleniia TcK VKP(b) ot 5 oktiabria 1946 g. "O ras-shirenii i uluchshenii iuridicheskogo obrazovaniia v strane" ["On Expanding and Improving Legal Education in the Country"]. (1947). Prikaz ministra Vysshego obrazovaniia SSSR (№ 614 ot 5 noiabria 1946 g.). *Sovetskoe gosudarstvo i pravo [Soviet state and law]*, 1, 73-75.
- Riabovol, L. T. (2015) *Systema navchannia pravoznavstva uchniv osnovnoi i starshoi shkoly [The system of teaching jurisprudence for primary and secondary school students]*. (D diss.). Kyiv [in Ukrainian].
- Stakanov, A. V. (2004). *Teoriia i praktyka pravovoho vykhovannia v istorii vitchyznianoï pedahohichnoi dumky druhoi polovyny XIX – pochatku XX stolittia [Theory and practice of legal education in the history of domestic pedagogical thought of the second half of the nineteenth – early twentieth centuries]*. (Extended abstract of PhD diss.). Kharkiv [in Ukrainian].
- Trebin, M. P. *Filosofiiia pravovoi osvity u Ukraini: napriamy i perspektyvy [The philosophy of legal education in Ukraine: directions and perspectives]*. Retrieved from <http://eprints.kname.edu.ua/39012/1/33-38.pdf>. [in Ukrainian].

HISTORICAL AND PEDAGOGICAL ASPECTS OF LEGAL EDUCATION OF ENGINEERS OF ENGINEERING SPECIALTIES IN DOMESTIC DISCOURSE PROBLEMS

Victoria Prilipko

The article analyzes the ways of development of the phenomenon of "legal education" from ancient times to the present day on the basis of historical and pedagogical scientific approaches (phenomenological, culturological, civilizational, retrospective); it was found that the foundations of the formation of the legal culture of the general population in the domestic educational space are traditionally considered to be philosophical and journalistic treatises of the period of the Kyiv Princely State; documents of the Ukrainian national revival of the 16th-17th centuries, when the teaching of the basics of civil and public law began in the first domestic academies; further formation of this area continued within the framework of university education at law faculties during the imperial period of existence of domestic science (until 1917). During the empire (Russian and Austro-Hungarian), issues of legal education were mainly interpreted either in the context of training lawyers or from the standpoint of human rights in the works of domestic progressive figures of science and culture. The issues of legal education were practically not raised in the UN.

A number of facts concerning the ideologization of legal education in the Soviet period (subordination to the interests of the government, "political activity", neglect of individual rights, insufficient sectoral orientation, the predominance of demagogic provisions, etc.) are described. During this period, the development of legal education has been significantly slowed down for socio-political and general historical reasons.

It is concluded that during the new Ukrainian revival (90s of the XX century - present) there was an interpretation of legal education as a system in the unity of common law, legal and professional legal components, which allowed the study, in particular, models of pedagogical conditions for the formation of legal competence of future engineers.

Key words: *professional training, future engineers, legal education, legal culture, historical and pedagogical aspect, normative legal documents.*

Надійшла до редакції 29.09.2019 р.